Chelodi J. Jus matrimoniale, 1919, Jus poenale et ordo procedendi in iudiciis criminalibus 1920. Ius de personis, praemisso tractatu de princiis et fontibus i. c. 1922. L. 8, 6 a 25.

Cocchi, Commentarium in C. i. c. L. I. Normae generales, L. 7, Liber II. De personis. Pars. I. Sectio I. De clericis in genere, L. 7.50, Pars II. Sectio II. De clericis in specie L. 14. Pars II. et III. De religiosis et de laicis, L. 10·50, Liber III. De rebus. Pars II. et III. De locis et temporibus sacris. De cultu divino, L. 8. Pars IV.—VI. De magisterio eccl. De beneficiis. De bonis. Eccl. temporalibus. L. 13·50.

Dom. Mancini, Chiesa e Stato, separazione o protezione, monografia storicogiuridica, L. 2·50, Parma, str. 9. V. B.

Slovanské právo.

КАДЛЕЦ КАРЛО, Првобитно словенско право пре X. века. Bělehrad, 1924, str. 131. Přeložil a doplnil F. Taranovski.

Kdežto o právních dějinách jednotlivých slovanských národů máme již hojně samostatných děl, nemáme dosud o právním zřízení u Slovanů před 10. stol. žádné práce kromě díla prof. Kadlece. Prof. Kadlec napsal totiž r. 1912 do Encyklopedie Polské sv. IV. část 2. pět pojednání o nejstarším právním zřízení u Slovanů, a sice o politickém zřízení Slovanů zvláště západních před X. věkem, o počátcích států západních Slovanů, o soukromém, trestním a procesním jejich právu. Od té doby nikdo se nepokusil překonati výsledky badání prof. Kadlece. A jest jen důkazem jejich vynikající ceny, překládá-li ruský profesor Taranovski polské pojednání českého autora do srbštiny. Tím také dostává se nám do rukou opětně práce Kadlecova, která v polském originálu dnes jest velmi málo přístupna, protože uvedený svazek Polské Encyklopedie jest dávno již rozebrán.

Prof. Taranovski snažil se dílo Kadlecovo doplniti. Měl tu velmi lehkou práci. Neboť ač práce Kadlecova věnována byla původně západním Slovanům, obsáhla právní dějiny Slovanů všech. A Taranovski chtěje doplniti práci Kadlecovu právě z toho hlediska, mohl tak učiniti jen na málo místech. Učinil tak na str. 62—64, kde doplnil dějiny jižních Slovanů a pak v kapitole o trestním právu, kde doplňuje zvláště zprávy o právu ruském. Jinak omezil se na dodatky o novější literatuře a to v poznámkách, neboť ani novější literatura nezměnila vývodů pronesených v práci Kadlecově. Rauscher.

Bobčev S. S., Národní právo manželské v právních příslovích. (Народното брачно право въ юридическитѣ ни пословици), v Sofii 1923, stran 83.

Nestor právních historiků bulharských S. S. Bobčev, jenž po dlouhá léta sbíral i právní obyčeje v Bulharsku, které později také vydal knižně v několikasvazkovém díle „Сборникъ на бълг. юрид. обичаи“, položil si v nové své práci za úkol podati systém národního manželského práva bulharského na podkladě národních přísloví, která se dotýkají

svým obsahem zmíněného odvětví soukromého práva. K práci své užil celkem 104 takových právních průpovědí, které jsou položeny do záhlaví jednotlivých kapitol, k nimž svým věcným obsahem náležejí. Jakožto výborný znalec právních obyčejů přirozeně přihlížel i k tištěným jich sbírkám a k příslušné literatuře.

Nová práce S. S. Bobčeva rozdělena jest na sedm částí, nečítajíc v to úvod, v němž se pojednává o podstatě přísloví vůbec a o významu právních přísloví pro dějiny právní zvláště. Postup výkladu zvolené látky béře se obvyklou cestou běžného systému v právu manželském: v prvé kapitole pojednává se o přípravném jednání, zvaném »sgleda« (v čes. právu »námluvy«), které tvoří první stadium k budoucí smlouvě manželské, v právu jihoslovanském jasně vyhraněné. Autor vykládaje rozdíl mezi »sgledou« obyčejnou a formální pojednává o tom, kdo úkon ten provádí, jaké jsou jeho důsledky, jaké vlastnosti jsou směrodatné pro volbu nevěsty, při čemž vytýká rozdíly od nynějších názorů právních. Další kapitola pojednává o zasnoubení, kde uveden zajímavý doklad t. zv. »opěvání prstenu« na důkaz, že výměna prstenů mezi snoubenci koření již ve starých dobách pohanských. Uveden zde dvojí typ aktu zásnubního: zasnoubení »velké« a »malé«; podstatou jeho dle názoru autorova jest jednak výměna dárků mezi snoubenci, jednak souhlasný projev vůle jich samých i jejich rodičů ke vstupu do manželského svazku K vůli srovnání pojednáno i o zasnoubení církevním (pravoslavném).

Třetí kapitola věnována jest jednak jednotlivým formám smlouvy manželské, jednak podmínkám a překážkám svazku manželského. Jakožto staré formy uzavírání sňatku vystupují zde krádež neb lup děvčat, čehož zbytek autor dodnes spatřuje v různých obyčejích, jako na př. v ozbrojeném průvodu ženicha, když odchází si do domu pro nevěstu, v zavírání vrat za ženichem, která jsou hlídána družbou ve zbroji atd. Druhou vývojovou fásí byla koupě dívky, na kterou se pohlíželo jako na morální náhradu a materielní odškodnění za ztrátu pracovní síly. Stopy někdejšího skutečného kupování dívek udržely se dodnes v jihoslovanském právu v úplatě dosti vysoké sumy peněžité, zvané »prid«(придъ) neb turecky агърлъкъ neb баба-хакъ, kterou ženich vyplácí otci děvčete. Druhou formou uzavření sňatku bylo »přistání« (пристанване) děvčat, t. j. jejich odchod do domu ženichova buď se souhlasem, hlavně však proti vůli rodičů — v posledním případě dívky takové sluly »běgalki«; autor věnuje pozornost i příčinám tohoto zjevu.

Pokud se týče podmínek, jež jsou nutny pro vstoupení v manželství, uveden předně souhlas stran, a to jak rodičů, tak i snoubenců, dále pojednáno o věku, kde mnohdy pro čistě hospodářské důvody dochází k značným věkovým nesrovnalostem (dívky si béřou mnohem mladší muže). Z překážek manželských uvedeno příbuzenství a švakrovství, sahající do daleko vzdálenějšího stupně, než dle práva církevního, dále kmotrovství, cizí víra a národnost. Mezi svatebními obřady autor správně odlišuje svatbu národní, (tedy původní) od svatby církevní, probíraje obé z právního hlediska.

Následující oddíl věnován jest vzájemnému poměru obou manželů jak po stránce osobní tak majetkové. Věnuje se zejména pozornost právnímu postavení ženy, které, ač jinak také těžké, přece bylo jen příznivějším než v právu římském, kde pater familias byl neobmezeným pánem. Zvláštní kapitola pojednává dále o rozluce manželství, v právu jihoslovanském celkém neznámé, ač slovanské termíny na její existenci ukazují, jakož i o důvodech, z nichž možno svazek manželský zrušiti. Důvody přirozeně nejsou nikterak taxativní, jednak pro řídké případy manželských rozluk — manželství se zásadně považuje v národním právu jihoslovanském za nerozlučitelné — jednak již z povahy obyčejového práva samého, t. j. jeho nejistoty a partikulárnosti. Jako příčiny rozluky se uvádějí: cizoložství muže i ženy, několikaletá nepřítomnost, bezdětnost, odpor vzbuzující choroby, hermafrodismus muže a opilství. Šestá kapitola pojednává o postavení manželů po rozluce, v poslední pak podány jsou závěrečné výsledky.

V celé knize se přihlíží k vůli srovnání k právu církevnímu staršímu i nyní v Bulharsku platnému; místy též i k právům cizím. Při technických termínech uvádějí se i výrazy v jazycích jiných. V úvodě autor napověděl, že práce jeho jest jen částí jeho většího díla, které má název „Нашето народно право въ юридическитѣ ни пословици“ (Naše národní právo v právních příslovích); z vydané části lze právem souditi, že celek bude cenným obohacením slovanské literatury. S.

Wojciechowski Zygmunt, Momenty terytoryalne organizacyi grodowej w Polsce Piastowskiej. Lwów, 1924, str. 112 se 2 mapami.

Práce, jak autor v předmluvě vytýká, řeší otázku hradské exteritoriality. Tímto pojmem autor označuje ony zvláštní případy, kdy určitá ves příslušející k určitému hradu, neleží na území tohoto hradu, nýbrž mimo ně a sice buď v téže zemi na území hradu sousedního nebo dokonce dosti vzdálena od svého hradu mateřského v zemi jiné. Touto otázkou, která mnoho přispívá ku vysvětlení politiky prvních Piastů, zajímali se zvláště Zakrzewski, Potkański, Piekosiński, Semkowicz, Balzer, Bujak a j. Autor v úvodě stručně probírá jejich názory o této otázce. Základem jeho vlastního badání jsou práce Zakrzewského. Zvláště chce se autor zajímati dvěma případy exteritoriality a to t. zv. naroku a pak exteritoriality vsí položených v sousedním území u hradu původního. Autor klade si pak několik základních otázek, na něž chce odpověděti: a sice, zda zakládání osad mimo okrsek hradský bylo výsledkem určité cílevědomé politiky, a zda tato politika směřovala ku zmírnění údělového partikularismu, nebo zda zakládání exteritorálních osad bylo mimovolným. Důležitou jest také otázka, v jakém rozsahu exteritorialita vsí v hradské organisaci se vyskýtá u porovnání k celé organisaci hradské.

Vlastní práce autorova rozdělena pak jest na tři části. V prvé části autor zajímá se vlastní organisací hradskou, na jakém základě byla vybudována, v části druhé probírá případy, kdy tato organisace je po-

rušena exteritorialitou a konečně v třetí části řeší otázku t. zv. naroku.

Autor upozorňuje v prvé části na obtíže s kterými setkává se badatel, jenž chce vystihnouti původní hradskou organisaci. Změny, které nastaly později, kryjí původní poměry neproniknutelnou téměř rouškou a badatel musí se často omeziti na domněnky. Autor potom v podrobnostech s pílí uznání hodnou probírá poměry kaštelanie lovičské, opole žnińského, kaštelanie volborské a j. Autor dochází pak ku závěru, že genetickým momentem zřízení hradského jest snaha zorganisovati rozsáhlý knížecí majetek. V organisaci hradské setkává se úprava poměrů hospodářských s úpravou správy i organisace vojenské. Základem organisace hradské jest určité zcelené území hradské.

V druhé části autor upozorňuje, že okrsky hradské nemůžeme stotožňovati analogií se správním rozdělením moderním. Organisace hradská byla organisací knížecího majetku a tím jest řečeno, že mohly nastati změny v rozdělení tohoto majetku. Zvláště v pohraničních okresích hradských vidíme, že území hradské se trhá a vytváří se rozdělení podobné šachovnici. Také potřeby hospodářské mohly způsobiti odluku obyvatelstva hradu mateřského a vtělení jeho v území druhého hradu. Také enklavy knížecí v území kaštelánií biskupských jsou zjevem obyčejně pozdějšího data. Vysvětliti jest je opětně hospodářskými potřebami knížete.

Ve třetí části autor vysvětluje instituci naroku. Co vlastně znamená tento pojem, bylo v literatuře sporno. Psali o něm Maciejowski, Burzyński a Piekosiński, kteří chtěli tento pojem vysvětlovati tak, že vznikl složením kmene rok a předložky, podobně jako ruské obrok. Naročnici podle nich pak byli poddaní obyvatelé vesnic, kteří obdrželi za své služby narok, nebo kteří vykonávali službu svou v určitých termínech.

Proti těmto theoriím prof. Balzer postavil novou. Ukázal, že výraz narok není složený, nýbrž že pochází od slovesa »narzec« a narocznici pak jsou ti, kteří určeni jsou ke službě ve hradě. Tuto theorii dále rozvedl Bujak. Ukázal, že narocznici nejsou lidé služební bydlící okolo hradu, třeba by vykonávali hradu určité služby. I autor souhlasí s theorií prof. Balzera a chce ji dále rozvésti. Autor srovnávaje polský výraz »narok« s podobnými výrazy jiných slovanských jazyků, tvrdí, že starý polský výraz »narzec« = »przeznaczyć«. Upozorňuje v dalším, že narok vyskytá se v polských pramenech zvláště u hradů ležících při hranicích. U těchto hradů se stává, že poddaní příslušející ku hradu bydlí hluboko dále v zemi a dokonce narok nevztahuje se na jeden úděl (dzielnica) nýbrž na více údělů různých. A tu dochází k zajímavému závěru: organisace naroku vyskýtá se právě u hradů pohraničnaročnici mají úkol především vojenský. Kdežto tudíž výše vylíčené případy exteritoriality hradské byly povahy hospodářské, exteritorialita vyskýtající se u naroku jest povahy vojenské.

Autor potom připojuje dvě mapy a sice kaštelanie lovičské a kaštelanie kielecké, tarčkovské a lagovské.

Práce mladého autora vyšlého ze znamenité školy prof. Balzera je příkladem úpěchu, jaký má prof. Balzer mezi svými žáky. Je pozoruhodna pílí, s jakou autor hledá doklady ku svým tvrzením a vyniká také střízlivým úsudkem, kterým právě se vyznačují díla Balzerova. Jest také vzorem, jak monografickým badáním dojde se ku závěrům majícím důležitost pro celkovou organisaci a vývoj státu.

Rauscher.

Dějiny práva v zemích českých.

Peterka O., Rechtsgeschichte der böhmischen Länder. I. Geschichte des öffentlichen Rechtes und die Rechtsquellen in vorhussitischer Zeit. Liberec 1923. Stran 183.

Německý pracovní podíl na právních dějinách českého státu je velmi značný, nejen proto, že právní dějiny lužické celé a ze slezských největší část jsou pracovány německy, nýbrž i v Čechách a na Moravě samých. Starší práce toho druhu z konce století XVIII. a začátku věku XIX. jsou přirozeně německé, ať již autoři jich byli Němci anebo ne. V nich jsou také první pokusy o jakési přehledy právního vývoje. Jest to především velmi primitivní práce Voigtova Ueber den Geist der böhmischen Gesetze in den verschiedenen Zeitaltern 1788, pak stručné dva přehledy Legis Glückseligovy Geschichte des Rechts und der Gesetzgebung von Böhmen und dessen Kronländern (1838) a Literaturgeschichte des böhm. Staats- u. Privatrechts (1847), a konečně dosti zajímavá studie Pauckrova Das alte Recht der Czechen (1847). Palacký začal v třicátýchletech první pěstovati otázky historicko-právní česky, a od té doby zvolna přešlo vlastní hlavní pěstování těchto otázek do rukou českých (Vocel, Jičínský, H. Jireček, Kalousek, Brandl, Čelakovský, B. Rieger ze staší doby a celá řada z doby novější), kdežto německá práce historicko-právní omezovala se většinou na monografické studie otázeknárodním zájmům německým nejbližších a jen výminečně najdeme tu veliké práce D' Elvertovy a Lippertovy.

Popřevratové zavedení právních dějin českých na právnické fakulty vůbec a tedy také na fakultu pražské německé university přineslo nám první německý přehled této otázky, moderní metodou psaný. Jeho autor, profesor Peterka, znám je již několika dobrými monografiemi, v nichž v době předválečné věcně a střízlivě pojednával o některých českých otázkách historicko-právních.

Ve svém přehledu rozvrhl si autor látku celkem tak, jak se ustálilo od Palackého a Čelakovského, s jistými drobnějšmi změnami podepsaným referentem provedenými. Je to celkem dnes právní schema, na kterém mnoho se nedá měniti. Peterka předsunul pouze tomuto schematu na několika stranách stručný přehled »pradoby«, ve které shrnul zprávy o germánských obyvatelích českých zemí, dále o počátcích kmenů českých a o říši Samově. Právně-historického materiálu je ovšem v této době poskrovnu, a proto nelze způsob ten všeobecně do-